

Zdánlivá nepolapitelnost vícedruhových světů

Lukáš Senft

Faier, Lieba and Hathaway, Michael J. (eds.) 2021. *Matsutake Worlds*. Oxford, New York: Berghahn Books. ISBN 978-1-80073-096-0, 150 pages, 22 illus., bibliog., index.

Svět je spolutvořen houbami. Bez houbových organismů by nejspíše nebyla možná evoluce samotné biosféry; řada rostlin by nemohla existovat, protože jim nezbytné látky dodávají právě houby, za něž rostliny posílají substance potřebné naopak pro růst hub. Živočichové, včetně lidí, by přišli o řadu potravinových zdrojů nebýt působení hub v půdě; lesní ekosystémy by postrádaly živiny a energetické zdroje, pokud by dřevokazné houby nerozkládaly biomasu. Bylo by možné pokračovat ve výčtu aktivit, jimiž houby tvoří a rozkládají svět (Sheldrake 2020: 228), ovšem teprve v nedávné době začaly houby figurovat nejenom jako spolutvůrci „přírodní“ sféry a začaly být zviditelňovány rovněž jako aktéři podílející se na konstituování sociálních praktik.

Antropoložka Anna L. Tsing učinila z hub součást sociálně-vědní analýzy prostřednictvím své vlivné monografie *The Mushroom at the End of the World* (2015). Tsing zkoumá globální tržní systém prostřednictvím etnografie konkrétního procesu, na jehož počátcích jsou sběrači čirůvek větších (*Tricholoma matsutake*), které často rostou v lidmi značně ovlivněných ekosystémech. Tsing sleduje provázané činnosti, skrze něž jsou houby transformovány v cenný kulinářský produkt. Kromě analýzy toho, jak houby (a jejich sběrači) spolutvoří globální potravinářské ekonomiky, vnesla Tsing touto knihou výrazný impuls do debaty o Antropocénu: čirůvky větší nerostou v lesních ekosystémech *navzdory* tomu, že jsou tyto krajiny zasaženy lidskou činností, ale také *díky* specifickým lidským zásahům. Daná monografie je jedním z výstupů činnosti výzkumné skupiny (Choy et al. 2009), která dlouhodobě zkoumá, na jakých činnostech a ekologiích se podílí lidé, čirůvky a související ekosystémy. Výzkumy „Matsutake Worlds

Research Group“ (MWRG) tematizují soužívání lidí a čirůvek větších v rámci globálních ekologických změn a experimentují s možnostmi sociálně-vědní analýzy této problematiky. V roce 2021 vydala tato výzkumná skupina další publikaci, a sice sborník studií pod názvem *Matsutake Worlds*, které editorsky zpracovali Lieba Faier a Michael J. Hathaway.

Sborník se soustředí na čirůvky větší jakožto kulinářsky a gurmánsky ceněnou komoditu, která se především v Japonsku, Číně a Koreji podílí nejenom na potravinářské produkci, ale je součástí populární kultury, laboratorního výzkumu i ontologických spekulací. Také s ohledem na to, že čirůvky dokáží prosperovat díky lidským zásahům do ekosystémů, které by pro řadu dalších organismů mohly být problematické, vztah těchto hub a lidských kolektivů není jednoznačný. Jedná se o vzájemně se konstituující vazbu: čirůvkám se daří díky přítomnosti lidí v krajině, lidé do krajiny vyrazí také kvůli čirůvkám. Hannah Landecker ve své předmluvě přímo upozorňuje, že čirůvky nejsou „přírodním objektem“, který by se občasné zapojoval do lidské sociality – čirůvky jsou spíše „*událostí, která má ve své evoluční minulosti mnohonásobně vložené lidské elementy*“ (ix). Landecker tedy ve svém úvodním textu konceptualizuje houby a člověka důsledně symetricky, když zdůrazňuje, že čirůvky existují do určité míry „*v antropogenní formě, a tedy lidé existují do určité míry v mykogenní formě*“ (x). Vzájemná provázanost lidsko-houbových těl a kolektivů je v mnoha ohledech doslovná a materiální. Landecker mimo jiné zmiňuje aminokyselinu zvanou ergotionein, kterou lidský organismus potřebuje, ale současné průmyslové zemědělství je založeno na potravinách, které tuto aminokyselinu neposkytují v dostatečném množství. Vyskytuje se nicméně právě v houbách, přičemž jedním ze způsobů komodifikace čirůvek větších je výroba krému obsahujícího právě ergotionein.

Landecker zmiňuje konkrétní příklady mezidruhových propojení, aby podložila svou tezi týkající se metodologie vícedruhové etnografie: „*musíme vstoupit do lidského těla, abychom mohli sledovat mimolidské činitele*“ (x). Přípravuje tak pole pro studie obsažené ve sborníku, které vychází z metod vícedruhové etnografie, z nového materialismu a teorie aktérů-sítí, ale především důsledně dokládají, že (a jak) se mimo-lidští činitelé plnohodnotně podílí na utváření sociality, ekonomie, senzuality a mezidruhové ontologie. Sborník ukazuje, jak jsou utvářeny různorodé biosociální světy, přičemž se na tomto kreativním procesu podílí houby, jejich vůně a materialita, mezidruhová senzualita, ekonomické i výzkumné aktivity.

Lieba Faier ve své úvodní studii vytyčuje výzkumné a konceptuální trajektorie knihy. Jedním ze zaměření jsou transnacionální propojení, kterých se houby účastní a které samy prostředkují. Z tohoto zájmu vychází otázka, jaké vědění může výzkum kosmopolitního pohybu hub poskytnout o „*dynamice vícedruhového*

světa“ (1). Mezidruhovlá setkání jsou zde pojata jakožto konstituující události pro transnacionální procesy. Faier následně zdůrazňuje tři linie, které jsou napříč studii rozvíjeny a navzájem se doplňují.

Zaprvé, společným zájmem výzkumné skupiny je aspekt čirůvek, který označují jako eluzivnost (elusiveness), tedy „prchavost“ či „nepolapitelnost“. Nejedná se o jakousi inherentní a mystickou vlastnost, ale spíše o označení nemožnosti přímého *překlady* mezi dvěma odlišnými entitami (2), dvěma odlišnými způsoby existence, které se nicméně dostaly do kontaktu – konkrétně to znamená „prchavost“, která nastává, pokud se lidé pokouší beze zbytku zachytit (či „polapit“) čirůvky se všemi jejich efemérními vlastnostmi (těžko artikulovatelná chuť a vůně, místo výskytu, patří sem ale také vzpírání se domestikaci).

Zadruhé, růst čirůvek závisí na jejich vztahu se stromy a dalšími organismy ekosystémů. Tyto houby lze tedy jen těžko izolovat (materiálně i konceptuálně) od vztahové sítě, jejímž prostřednictvím tyto houby existují. Někteří japonští přírodovědci proto mluví o čirůvkách jako o „události“ spíše než jako o „objektech“. Tato ontologie hub, kterou lze konceptualizovat spíše jako dění či událost a kterého se účastní spektrum spolutvůrců, je rozvíjena napříč sborníkem. Jedná se o „výzvu“ západní metafyzice (především newtonovsko-karteziánské ontologii) a o polemiku s ní, a to z antropologických pozic.

Zatřetí, pokud je pozornost přesunuta z izolovaných objektů na vícedruhovlá koordináty, skrze něž jsou vytvářeny rozličné biosociální světy, pak je specificky pojata i role vědy jakožto sociální praxe. MWRG spolupracují s přírodovědci i poučenými laiky nejenom proto, aby od nich převzali informace o houbách, ale především přistupují k expertům jako k těm, kdo *překládají* napříč druhovými hranicemi, napříč těmi praxemi, které utváří diverzitu světů a vícedruhových ekologií. Věda zde tedy není pojmána jako „západní ideologie“, ale jako jedna z překladatelských praxí. To umožnilo výzkumné skupině opustit model „dvou světů“, který rozděluje produkce vědění na „západní vědu“ a „domorodé vědomosti“. Tyto výzkumné trajektorie vymezují geografické a konceptuální rozkročení knihy.

Faier rozvíjí své teze v první studii sborníku nazvané *Euphoric Anomaly*. Zaměřuje se na eluzivnost čirůvek, která je způsobena tím, že tyto houby jsou produkovány komplexními ekosystémy, jež jsou mimo lidskou kontrolu. Zároveň je tato nepolapitelnost vlastností, která byla čirůvkám jakožto komoditě připsána prostřednictvím kulturních a geografických procesů. Změny po 2. světové válce totiž proměnily mezidruhovlá vztahy, které dříve umožňovaly bohatou úrodu čirůvek. Tyto houby byly postupně určeny jako vzácné a nedostupné, což navýšilo jejich tržní cenu. Díky tomu se cena těchto hub nesnižuje ani v případě, že je jejich úroda skutečně hojná. V takovém případě je tato hojnost vysvětlena jako

anomálie – a čirůvky si i nadále mohou udržet svou cennost jakožto vzácné a nepolapitelné plodiny. Nicméně, díky takovým „anomáliím“ mohou příležitostně i „běžní“ lidé okusit houby, které jsou spojovány s elitním statutem. Toto propojení elitního a běžného je umožněno výsledkem mezidruhových vztahů, které jsou mimo lidskou kontrolu a které způsobují hojnost i nedostatkovost těchto hub, a zároveň tedy i jejich status „nepolapitelnosti“.

Nepolapitelnost samotných ekosystémů, jichž jsou čirůvky součástí a na jejichž tvorbě se podílí, popisují Anna L. Tsing a Elaine Gan v textu *How Things Hold: A Diagram of Coordination in a Satoyama Forest*. Zkoumají v něm, jak „věci drží pohromadě“, tedy jak jsou koordinovány vazby v rámci ekosystémů, které produkují asambláže lidských a mimolidských činitelů. Navazují zde na koncept Anny L. Tsing „neúmyslný design“ (unintentional design), kterým popisuje dynamiku vytváření více-než-lidské krajiny (Tsing 2015): design krajiny je výsledkem situovaných a neplánovaných (a „nepolapitelných“) propojení a rozpojení, nejedná se o centrálně kontrolovaný proces, ale ani o proces, v němž by zcela absentovalo rozhodování a spolupráce. Podobně i v tomto textu je popisována produkce ekosystémů skrze koordinaci různých organismů a objektů, během níž záleží na temporalitě a načasování, ale která nepodléhá „shora“ nařízené disciplinaci a kontrole.

Micheal J. Hathaway se ve svém textu *Elusive Fungus: Forms of Attraction in Multispecies World Making* pokouší konkrétními daty prokázat, že nepolapitelnost a neuchopitelnost hub není jejich *esenciální* vlastností. Jedná se spíše o důsledek specifčnosti lidské percepce, jejích limitů a situovanosti: „*To, co je nepolapitelné pro lidi, se může zdát celkem dostupné pro jiné organismy*“ (38). Hathaway ukazuje, jakým způsobem houby nejenom komunikují s dalšími organismy, ale také to, že houby aktivně interpretují svět okolo sebe. Uvádí lanýže jako příklad hub, které spoléhají na pachovou komunikaci, jejíž dynamika je lidem nepřístupná. Lanýže vydávají vůně, které mají vícero funkcí: mají přilákat spřízněné druhy, odlákat predátory, zajistit příchod zvířete, které lanýže pozře, a díky tomu roznese spóry. Některé druhy lanýžů se spoléhají téměř výhradně na jeden organismus – některé lanýže se „specializují“ na vábení létajících veverek (vydávají vůni, která připomíná veverčí feromony), jiné se rozmnožují pomocí brouka *Leiodes cinnamomea*, přičemž ale pouze samice tohoto druhu jsou schopny cítit vůni lanýžů (tato komunikace mezi houbami a brouky je tedy genderově rozlišená, upozorňuje Hathaway (46). U hub se ovšem nejedná o jakýsi automatismus, ale o výsledek jejich vlastní interpretace okolního světa. Pokud totiž nastane útok hmyzu, jsou některé houby schopny rozpoznat, o jaký typ hmyzu se jedná, a následně vyšlou chemický signál, který přiláká predátora daného hmyzu. Nejenom tedy, že houba rozpozná útočníka, ale dokáže zavolat na pomoc i konkrétní hmyz či živočicha,

který si na útočníkovi může pochutnat. Tím, že Hathaway zkoumá houby jako sémiotické bytosti (48), pokouší se přispět k porozumění tomu, jak se uskutečňuje „vytváření vícedruhového světa“ (49).

Miyako Inoue v textu *Matsutake, So Aromatic in Its Absence* se zaměřuje na jeden konkrétní senzuální aspekt čirůvek: na nepolapitelnost jejich vůně. Aroma, které je nesnadno popsateľné lidským jazykem, je vlastností, která vytváří charisma těchto hub, a to nejenom v kulinářské sféře – vzpomínky na aroma čirůvek i na jejich dřívější hojnost se podílí na utváření národní identity (a její minulosti). Na vůni a hojnost čirůvek se především vzpomíná, jako by čirůvky vždy absentovaly. Přestože se jedná o potravinu kulturně spojovanou s Japonskem, většina čirůvek se nyní do Japonska importuje (19). Inoue dokládá toto absentování řadou etnografických vinět: připomíná instantní polévku z čirůvek produkovanou od 60. let 20. století, která byla pro řadu lidí první příležitostí, jak se seznámit s vůní těžko dostupných čirůvek; zmiňuje také tradici dopisů, v nichž si lidé posílali nejenom samotné psaní, ale přikládali rovněž – jakožto dar – bankovky a čirůvky, přičemž bankovky načichly houbovou vůní. Obtížná artikulovatelnost olfaktorických vjemů a zároveň nostalgické vzpomínky na vůni hub – tyto prchavé zkušenosti s absentujícím objektem, který je výrazným národním symbolem, jsou součástí nacionální identity. Studie Inoue je tak pokusem zkoumat utváření imaginárního společenství prostřednictvím čichu.

Unikavosti čichových signálů se věnuje i Timothy Choy, ovšem s důrazem na způsoby, jimiž se lidé pokouší „nepolapitelnost“ čirůvek redukovat. V textu *Tending to Suspension: Abstraction and Apparatuses of Atmospheric Attunement in Matsutake Worlds* zmiňuje tři přístupy, kterými se lidé snaží separovat určité aspekty čirůvek, a tím snížit jejich nepolapitelnost: zmiňuje skupinu výzkumníků, kteří pomocí chromatografu separují jednotlivé složky vůně čirůvek a zároveň trénují svůj vlastní čich k analýze aromatu. Podobný přístup volí lidé, kteří ovšem cvičí své psy k vyhledávání čirůvek; a jako poslední metodu zmiňuje Choy zachytávání spór hub na lepidlo desky, případně do tekutiny, nad níž jsou houby zavěšeny, přičemž sčítání výtrusů může poskytnout lepší přehled například o tom, kolik spór jednotlivá houba vlastně vypouští, případně jakým směrem a do jaké vzdálenosti. Soustředí se tak na *praktiky*, které zpomalují a redukují, a tedy činí zřejmějšími, zdánlivé abstrakce (například právě aroma hub).

Shiho Satsuka se v textu *Sensing Multispecies Entanglements: Koto as an 'Ontology' of Living* zaměřuje na skupinu občanů, kteří se pokouší revitalizovat lesní ekosystém, a na studenta, který v rámci doktorského studia zkoumá mykorhizní biomasu. Tato výzkumná pole spojuje specifický přístup k houbám a dalším lesním organismům – zmínění účastníci výzkumu s nimi nezachází jako s izolovanými objekty, ale přistupují k nim jako k propojenému celku. Satsuka si

vypůjčuje koncept „*koto*“ vypracovaný psychiatrem a filosofem Binem Kimurou. Ten se vymezuje vůči tomu, že moderní věda konceptualizuje svět jako univerzální a homogenní prostor zaplněný objekty, které lidé rozdělují do separátních jednotek – tyto objekty existují v jedné konkrétní prostorové souřadnici, v níž jsou lidmi pozorovány. Tomuto přístupu říká Kimura „*mono*“. Koncept *koto* („události“) pracuje s předpokladem, že události se mohou odehrávat simultánně, a navíc nemusí být vnímány člověkem. Příkladem jsou děje v našem těle, které se uskutečňují mnohdy současně a na vícero místech, aniž bychom si tyto pochody uvědomovali. Poznáme často až výsledek těchto dění, například ve změně nálady nebo v projevu bolesti. Tyto události jsou nepolapitelné jakožto *koto* (92) – jakmile je lidské vědomí zkusí polapit, zvěcní se do podoby *mono*, tedy do separátního objektu, který obývá singulární místo v časoprostoru. Tyto neurčitelné události „unikají modernistické touze po zachycení (objektů) v prostorovém reprezentačním schématu“ (92).

Koto se přesto podílí na utváření světa, který jsme schopni kategorizovat. Skupina dobrovolníků i student zkoumající mykorhizní biomasu pak pro Satsuku představují přístup, který kultivuje citlivost vůči *koto*, událostem, které nemůžeme napřímo zachytit kognitivním a pojmovým aparátem, ale přesto konstituují naši přítomnost – lesní organismy jsou mnohdy výsledkem i součástí takových událostí. Pokud se tedy zmíněný student nesoustředí na konkrétní makromycety (tedy plodnice hub vyrůstající z půdy), ale snaží se spíše pojmut komplexitu podzemní kořenové mnohosti, kalibruje tím svou schopnost zohledňovat mimo-lidské *koto*. Nakonec Satsuka zmiňuje studenty, kteří díky kultivované citlivosti umí intuitivně „vycítit“, že v lese okolo nich rostou houby, aniž by je viděli nebo zachytili jejich vůni. Satsuka touto studií mimo jiné zpochybňuje dichotomie mezi „animistickými“ a „vědeckými“, „tradičními“ a „moderními“ systémy vědění“ (105). Právě nepolapitelnost čirůvek ve smyslu vzpírání se konceptuálnímu uchopení, a tedy generující přemýšlení mimo zavedené pojmové kategorie, vyzdvihuje také Eduardo Kohn ve svém doslovu (157).

Kniha nabízí výsledek dlouhodobé týmové spolupráce, přičemž důsledná znalost terénu, interdisciplinární přehled a víceletý sběr dat vytváří hutný etnografický podklad pro sociálně-vědní analýzu. Rád bych nicméně nabídl polemiku s celkovým konceptuálním rámcem knihy, tedy se zaměřením na různé modalit eluzivního aspektu čirůvek. Důraz na nepolapitelnost hub generuje řadu antropologicky podnětných momentů především tehdy, když se autoři a autorky zaměřují na praktiky, které eluzivnost redukují, respektive tlumočí existenci mimolidských organismů. Ovšem na některých místech vyvstává otázka, zda je termín eluzivnosti vhodný jako ústřední koncept, kterým jsou rámovány všechny studie, a to ze tří důvodů.

Zaprvé, některé studie koncept eluzivnosti příliš nerozvádí, spíše varují tvrzení, že čířvčky nejsou samy o sobě nepolapitelné, spíše unikají západním způsobům poznání, případně lidské senzualitě. Kupříkladu Hathaway ve svém textu zmiňuje, že unikavost určitého subjektu vzniká tehdy, pokud je k němu něco dalšího přitahováno. To je jistě pravda. Jenže následující (a fascinující) přehled o mezidruhových signálech přesouvají pozornost spíše na rozličné mimolidské vztahy existující za hranicemi lidského vnímání. Dozvíme se tak mnoho o vyjednávání těchto vztahů, ale téma eluzivnosti je vlastně nerozvedeno a zůstává u tvrzení, že lidé takové vztahy zkrátka nemohou vnímat svými smysly. Vzniká tak dojem, že úvodní tvrzení o souvislosti přitažlivosti a eluzivnosti je spíše jednorázovou deklamací, která má text navázat na celkový rámec knihy. Navíc mimolidské vazby jsou Hathawayem často dokazovány nikoli na čířvkách, ale na jiných druhích hub, především na lanýžích. Hathawayovo sledování vztahů, kterých se lidé nemohou přímo účastnit, by si zasloužilo spíše navázání na sociálně-vědní debaty o tom, jak tyto mimolidské vazby zohlednit v lidských managementech ekosystémů (např. Lorimer, 2020), na jakých technologiích závisí translace mimolidských komunikací, a tedy také například na výzkum toho, jak se uskutečňuje Antropocén za limity lidského vnímání a konání (Kirksey 2019).

Zadruhé, nebylo by možné prohlásit za – do určité míry – eluzivní řadu dalších organismů a entit, jejichž vazby a komunikace mnohdy unikají lidskému vnímání a je zapotřebí určitý typ zprostředkování, aby byly lidem dostupné? Jako eluzivní by bylo velmi snadné označit třeba soužívání různých druhů hmyzu (Kirksey 2019), chemické signály rostlin upozorňující na přítomnost predátora (Adler 2011) nebo strukturu DNA a její utváření (Kirksey 2020, Latour 1988). Jsou tedy limity lidského poznání a senzuality skutečně tím, co konstituuje specifičnost čířvek? Jako antropologicky relevantní se nakonec jeví spíše praktiky, které se vyrovnávají se *zdánlivou* nepolapitelností čířvek (správně kalibrované přístroje, smysly, intuice), a právě na tyto praxe se autoři a autorky skutečně nejvíce soustředí, což souvisí s mým posledním polemickým postřehem.

Zatřetí, pokud je úvodu deklarovaná snaha polemizovat s novověkou západní metafyzikou, pak vyvstává otázka, zda je touto „výzvou“ právě tvrzení o enigmatičnosti mimolidských entit. Nepřekonatelná jinakost mimolidských aktérů je jedním z předpokladů, vůči nimž se vícedruhová etnografie snažila od svých počátků vymezit (viz např. kritické postřehy Donny Haraway vůči Derridově neschopnosti překročit „jinakost“, skrze níž pojímal i svou vlastní kočku, Haraway 2008: 23). Podnětnější se tedy zdají spíše konkrétní praktiky, které pomáhají překonávat zdánlivou nepolapitelnost. Výzvou pro tradiční metafyziku jsou například praxe vycházející z principu *koto* a vztahující se k houbám a dalším organismům lesních ekosystémů jako k *události*, k propojenému celku, který je

spíše děním než izolovaným a inertním objektem v newtonovsky definované topologii. Způsoby, jakými jsou smysly, intuice či racionalita kalibrovány k pojmání ekosystémů jakožto *koto*, by si zasloužily detailnější analýzu a mohly by poskytnout provokativnější konceptuální rámec pro celou knihu.

Domnívám se tedy, že jednotlivé studie nabízí podnětnější etnografická data a antropologické analýzy než celkové konceptuální rámování. Jednotlivé texty jsou cennými příspěvky k sociálně-vědním diskuzím o ontologiích, které překračují newtonovsko-karteziánskou metafyziku; rozšiřují rovněž zkoumání toho, jak jsou více-než-lidské vazby utvářeny senzualitou; a v neposlední řadě prohlubují poznání o nezápadních produkcích vědění, přičemž se autorům a autorkám daří udržovat symetrický přístup, tedy nesklouzávat k pojmání „nevědeckých“ praktik jako „domorodých“ znalostí – místo toho věnují výzkumnou pozornost diverzitě způsobů, kterými jsou překládány mezidruhově způsoby existence. Kniha tak možná v určitém smyslu tlumočí zkušenost se sběrem čirůvek: za zdánlivou nepolapitelností (konceptuálního rámce) se skrývají zcela konkrétní a přesvědčivé příspěvky k lidskému hledání a zkoumání míst, v nichž se vytváří vícedruhově světy.

Literatura

- Adler, Frederick R. 2011. Plant Signalling: the Opportunities and Dangers of Chemical Communication. *Biology letters* 7(2): 161–162.
- Haraway, Donna. 2008. *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Choy, Timothy K. et al. 2009. A New Form of Collaboration in Cultural Anthropology: Matsutake Worlds. *American Ethnologist* 36: 380–403.
- Kirksey, Eben. 2019. Queer Love, Gender Bending Bacteria, and Life after the Anthropocene. *Theory, Culture & Society* 36(6): 197–219.
- Kirksey, Eben. 2020. *The Mutant Project: Inside the Global Race to Genetically Modify Humans*. New York: St. Martin's Press.
- Latour, Bruno. 1988. *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lorimer, Jamie. 2020. *The Probiotic Planet: Using Life to Manage Life*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sheldrake, Merlin. 2020. *Entangled Life: How Fungi Make Our Worlds, Change Our Minds & Shape Our Futures*. New York: Random House.
- Tsing, Anna L. 2015. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton: Princeton University Press.

Lukáš Senft

e mail: lukassenft@seznam.cz

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Jilská 1
110 00 Praha 1

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd, Pekařská 16
153 00 Praha 5